

ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Створення Державного бюро розслідування в Україні зазвичай пов'язується з прийняттям парламентом Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року. Більшість вчених вказують на причинний зв'язок даного акту з текстом Кримінального процесуального кодексу, де ч.4 ст. 216 визначала підслідність та відносила до компетенції слідчих органів державного бюро розслідування здійснення досудового розслідування злочинів, вчинених визначеного кола посадових осіб, за винятком тих випадків, коли на це уповноважені слідчі національного бюро розслідувань.

Але слід відзначити, що поява Державного бюро розслідувань перед органів що здійснюють досудове розслідування має більш довгий, з непередбачуваними поворотами шлях.

Ще за вісімнадцять років до прийняття Закону України «Про Державне бюро розслідувань» з'явився указ Президента України «Про Національне бюро розслідувань України» від 24 квітня 1997 року. Сам указ президента став результатом роботи Робочої групи, утвореної Президентом України ще в 1995 році. Саме цей орган можна вважати ідеологічним попередником Державного бюро розслідувань. Серед завдань НБР президент окремо визначив проведення інформаційно-аналітичної роботи з метою виявлення і усунення причин та умов, що сприяють корупції та вчиненню інших небезпечних злочинів, прогнозування динаміки злочинності в суспільстві (О. Бусол Закон України «Про Державне бюро розслідувань»// Громадська думка про правотворення /Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/ № 10 (113) червень 2016 –с.22). Нажаль, особливих результатів роботи створений орган так і не спромігся видати. Виникли сумніви щодо доцільності подальшого функціонування даного органу. Офіційною ж причиною ліквідації НБР стало прийняття рішення Конституційним судом України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України від 24 квітня 1997 року N 371 «Про Національне бюро розслідувань України», згідно з яким з одного боку не було виявлено вихід Президента України за межі наданих в Конституції України повноважень при виданні згаданого указу, але з урахуванням того, що парламент так і

не розглянув проекти законів щодо організації та діяльності НБР, а, як відомо, згідно п.14 ст.92 Конституції України виключно законами визначається організація та діяльність органів досудового розслідування, то положення відповідного указу президента було визнано неконституційними. На виконання цього рішення Конституційного суду України було видано Указ Президента України від 15 грудня 1999 № 1573, яким і було ліквідовано НБР.

Наступна спроба створення НБР пов'язується зі створенням в 2005 році відповідно до Розпорядження Президента від 15 березня 2005 року та Указу Президента № 834/2005 від 23 травня 2005 року Робочої групи з розроблення концепції утворення та організації діяльності Національного бюро розслідувань України та Міжвідомчої комісії з питань реформування правоохоронних органів. Очолював останню на початковому етапі функціонування, до речі, тодішній Секретар РНБО П. Порошенко. Вже 6 вересня одна з комісій підтримала проєкт Концепції реформування правоохоронних органів України (системи кримінальної юстиції) (Концепція реформування правоохоронних органів України (система кримінальної юстиції) (проєкт): режим доступу до сайту <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1285058160>). Текст даного документу містив знову згадку про Національне бюро розслідувань. В роботі першої комісії існували протиріччя серед співголовуючих В. М. Стретович та Король В. М. щодо функціонального призначення НБР В. Стретович вважав за необхідне створити новий, мобільний орган, який займатиметься «фінансовою розвідкою» в країні та боротиметься з корупцією. В. Король пропонував організувати новий орган у спосіб об'єднання відповідних слідчих відділів СБУ, МВС та ДПА, а Національне бюро розслідувань мало б займатися боротьбою із організованою злочинністю та корупцією. (Розвиток публічного права в Україні (доповідь за 2005 2006 роки)// За заг. ред. Н. В. Александрової, І. Б. Коліушка. — К.: Вид. Конус Ю, 2007. — с.416—417) с Незважаючи на заяви членів комісій щодо підготовки проєкту Закону України «Про національне бюро розслідувань», жодного проєкту не було подано до парламенту. Концепції реформування правоохоронних органів України також не була позбавлена недоліків, які не дали можливості вийти даному документу за межі статусу проєкту. Відсутність дієвих результатів згаданих робочих груп привели до їх ліквідації в відповідно 2008 та 2006 роках згідно Указів Президента України.

Але на наш погляд, джерела виникнення Державного бюро розслідувань, яке за первинним варіантом діючого КПК ставало наступником прокуратури за підслідністю, слід вбачати ще раніше.

Конституція України 1996 року серед функцій органів прокуратури не передбачала здійснення досудового розслідування та надавала органам прокуратури лише тимчасову можливість досудове розсліду-

вання до створення органів, яким ця функція мала б бути передана. Певна послідовність в цьому вбачається, оскільки така зміна підходу позбавляла певного тиску на слідчого з боку прокурора як без посереднього керівника органу прокуратури. Створення ж ДБР є логічним продовженням закладених ще в 1996 році змін.

Можливо, як вбачається, пов'язувати ідеї створення ДБР як окремого незалежного органу досудового слідства ще й з Концепцією судово-правової реформи від 28 квітня 1992 року, де серед ключових тез виділялося законодавче закріплення процесуальної незалежності слідчого та необхідність створення єдиного слідчого апарату. Остання теза, до речі, в сучасних умовах боротьби з корупцією, коли концентрація слідчих повноважень, особливо відносно корупційних правопорушень є хибною, вже не такою актуальною.

На наш погляд, подальше формування Державного бюро розслідувань в Україні має провадитися з урахуванням не тільки закордонного, але й власного історичного досвіду.

Нестерчук Л. П.

старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК НОВИЙ ПРАВООХОРОННИЙ ОРГАН В УКРАЇНІ

У різних країнах світу організація протидії корупції різуче відрізняється. Впроваджуються західні схеми (класичні) на підставі прийняття антикорупційного законодавства та утворення активних громадських інституцій у виявленні та протидії корупції серед вищих можновладців країни, досягненні прозорості влади. Такі спроби робилися різними шляхами: радикальним, як у Грузії (оновлення апарату держави, правоохоронних органів, скорочення та ліквідація корупційних функцій) або утворенням сильних спеціалізованих антикорупційних органів як у пострадянських прибалтійських країнах.

В багатьох країнах не останнім фактором впливу на владу, шляхом примушення у боротьбі з корупцією, стало громадянське суспільство; у країнах Центральної і Східної Європи, які були членами співдружності економічної взаємодопомоги країн Варшавського договору та набули членства у Євросоюзі, визначальним фактором яких став євроінтеграційний чинник.